

ПЕДАГАГІЧНАЯ ПРАКТЫКА СТУДЭНТАЎ І РОЛЯ НАСТАЎНІКА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

В.А. Ляшчынская

ТВОРЧАЯ САМАСТОЙНАСЦЬ СТУДЭНТАЎ НА ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ

Y сістэме выпрацоўкі навукаў самастойнай працы студэнтаў філалагічнага факультэта важная роля належыць педагогічнай практицы. Менавіта педагогічная практика вымушае кожнага студэнта самастойна рыхтаваць і праводзіць урокі па спецыяльнасці і пазакласных мерапрыемствах.

Узровень самастойнасці кожнага студэнта ў школе пры падрыхтоўцы і правядзенні ўрокаў у многім залежыць ад узроўню засваення тэарэтычных і практичных ведаў па курсах беларускай мовы, літаратуры і методык іх выкладання. Намі заўважана, што калі студэнты да лекцыйных, практичных і лабараторных заняткаў па методыцы не працавалі ў школе, то іх веды і навыкі абстрактныя, адцягненыя. І наадварот: у тых, хто раней працаваў ў школе, ужо ў час заняткаў узімаюць шматлікія пытанні практичнага характару, выяўляеца сапраўдная цікавасць да асобных (цяжкіх, дыскусійных, вузлавых) пытанняў выкладання беларускай мовы і літаратуры. Вось чаму толькі ў школе і ў пэўным класе ствараюцца тыя ўмовы, якія патрабуюць ад студэнта самастойнага вырашэння пэўных метадычных пытанняў і проблем, а таксама прымнення і выкарыстання набытых ведаў і навыкаў ва ўніверсітэце.

Асаблівая роля адводзіцца метадысту, кіраўніку педагогічнай практикі, які не столькі кантролюе работу студэнтаў ці аказвае ім пасільную дапамогу, колькі на-
кіроўвае і развівае творчую самастойнасць студэнтаў, што так неабходна ім як будучым настаўнікам.

Перш за ёсё метадыст павінен патрабаваць актыўнага ўключэння студэнтаў у “пасіўную” практику – першы этап педагогічнай практикі, у час якога адбываецца знаёмства і вывучэнне студэнтамі калектыву класа, волыту работы таго ці іншага настаўніка, наведванне і аналіз урокаў настаўніка-прадметніка і пазакласных мерапрыемстваў класнага кіраўніка, знаёмства з планам выхаваўчай работы класа і школы, выяўленне ўзроўню падрыхтаванасці вучняў класа, іх інтэрэсаў у вольны ад школы час і г.д., паколькі ад вынікаў названай працы ў першыя тыдні педпрактикі залежыць творчы патэнцыял студэнтаў, асабліва пры падрыхтоўцы і правядзенні пробных урокоў.

Існуе, на жаль, досыць пашыранае сярод студэнтаў-практиканаў меркаванне аб тым, што студэнт зможа правесці добры ўрок без папярэдняй работы з класам, без вывучэння волыту настаўніка-прадметніка. Бываюць выпадкі, калі і настаўнікі “аддаюць” урокі студэнтам, не ведаючы іх узроўню падрыхтоўкі, іх магчымасцей, каб працягваць вучэбны працэс па прадмету ў школе. Метадыст не падтрымлівае ні саманадзейнасць студэнтаў, ні пераацэнкі настаўнікаў магчымасцей студэнтаў. Тут асноўная работа метадыста – наведванне і аналіз урокаў настаўніка з мэтай вызначыць, як ён вырашае складаныя задачы навучання; ці аў'ядноўваюцца і як адукацыйныя, практичныя і выхаваўчыя задачы; спосабы матываціі вучэння школьнікаў; тэхнолагію навучання і інш.

На аснове адзначанага вышэй і ў адпаведнасці з канкрэтнымі ўмовамі правядзення педагогічнай практикі метадыст вызначае асноўныя напрамкі работы студэн-

таў-практыкантаў: планаванне работы на ўесь перыяд педпрактыкі, складанне планаў асобных урокаў, пазакласных мерапрыемстваў, вызначэнне месца кожнага ўрока студэнта-практыканта ў сістэме ўрокаў, тыпу і будовы ўрокаў, пераемнасці і перспектывнасці навучання. Напрыклад, у школе імя І.Мележа г.Гомеля ўлік спецыфікі яе (адзіная школа ў горадзе з беларускай мовай навучэння) і навучання ў ёй беларускай мове (настаўнікі ў сваёй працы шырока выкарыстоўваюць творчасць вядомага беларускага пісьменніка-земляка) прывёў да самастойных пошукаў і адбору студэнтамі дыдактычнага матэрыялу з твораў І.Мележа да заліковых і пробных урокаў.

Развіваць умение самастойна падбіраць і адбіраць дыдактычны матэрыял вельмі важная метадычная задача, адна з асноўных задач метадыста, таму што ў практикантаў выпрацоўваюцца пачуццё меры, густу, практичныя навыкі (ці да месца сказ, тэкст; як яго скарыстаць у граматычных мэтах; як звязаць з іншымі матэрыяламі урока; як прапанаваць класу, увесці ў структуру ўрока і пад.). Падбіраючы матэрыял з твораў І.Мележа, студэнт над многімі задумваецца (асабліва гэта мае дачыненне да выкарыстання неадпаведанага тэксту ці яго часткі), дадаткова самастойна працуе над творчасцю пісьменніка, больш дасканала вывучае жыццёвы і творчы шлях яго і інш. Заўажым, што самастойны адбор дыдактычнага матэрыялу ў адпаведнасці з выхаваўчымі задачамі, канкрэтнымі ўмовамі навучання ў выніку з'яўляецца адной з важных рыс творчых адносін да справы будучага настаўніка, якая выпрацоўваецца паступова, а ўдалы пачатак яе павінен быць закладзены ў час педагогічнай практикі.

Падкрэслім і яшчэ адзін момант у развіцці творчай самастойнасці студэнтаў у перыяд педагогічнай практикі, звязаны з імкненнем студэнтаў падрыхтаваць і правесці ўрок беларускай мовы цікава. Адносна гэтай рысы праяўлення творчай самастойнасці студэнтаў на педагогічнай практицы метадысту трэба ўлічыць такую асаблівасць, як неабходнасць падтрымліваць і развіваць імкненне ў адных студэнтаў (хто праяўляе ініцыятыву сам, прапануючы форму, прыём, дыдактычны матэрыял і інш. з мэтай выклікаць цікавасць у вучнёў, захапіць іх працай, дамагчыся засваення ведаў, выпрацоўкі навыкаў і ўменняў) і выклікаць гэта імкненне ў тых, хто не ставіць мэты правесці ўрок цікава, неардынарна, нетрадыцыйна.

Вырашэнню апошняй метадычнай праблемы метадысту дапаможа такі від працы са студэнтамі-практыкантамі, як аналіз іх практичнай дзейнасці. Першы від яе – гэта аналіз канспектаў урокаў, калі пасля праверкі канспекта ён абмеркоўваецца студэнтам, які яго падрыхтаваў. Метадысту асабліва важна заўважыць, падкрэсліць тое творчае, новае, што прапанаваў студэнт, а пры адсутнасці такога матэрыялу матываваць, заахвочваць студэнта ці нават падказваць на першым часе да выкарыстання на ўроці. Другі від аналізу звязаны з абмеркаваннем праведзенага ўрока, калі ў задачы метадыста ўваходзіць найперш выявіць тое творчае, што было на ўроці, і звярнуць увагу студэнтаў на тое самастойнае, новае, што мае месца на ўроках іх таварыша па групе. З гэтай мэтай пэўную карысць прыносіць наведванне і абмеркаванне ўрокаў на адну і тулю ж тэму ў паралельных класах, але падрыхтаваных і праведзеных рознымі студэнтамі. Аналіз такіх урокаў назавём трэцім відам – параўнальна-супастаўляльным аналізам. Дадамо яшчэ, што такі від аналізу найлепш скарыстоўваць пры адсутнасці творчасці, ініцыятывы ці недастатковым праяўленні іх у адных студэнтаў і імкненні працаваць творча ў другіх, каб паказаць, з аднаго боку, як можна працаваць, а з другога, урэшце рэшт, выклікаць здаровы дух спаборніцтва. Праўда, пры аналізе такіх паралельных урокаў адзначаецца наяўнасць недахопаў і на адным і на другім уроках, але кожны з іх харектарызуецца станоўчы. І не варта ставіць на мэце выбар, якому ўроку аддадуць перавагу студэнты, удзельнікі абмеркавання ўрокаў. Важна само вызначэнне станоўчых момантаў на ўроках і спосабаў іх праяўлення.

Асабліва складаным і надзвычай эфектыўным відам працы метадыста для раз-

віцца творчай самастойнасці студэнтаў з'яўляеца наведванне і аналіз урокаў настаўнікаў на працягу ўсяго перыяду педагогічнай практикі, а не толькі пачатковага. Менавіта з уключэннем студэнта ў работу, калі ён сам паспрабаваў праводзіць урокі, павінен адбывацца якасны рост гэтай працы. Студэнт за час педпрактикі павінен падрыхтаваць і правесці не толькі пэўную колькасць урокаў, але і розныя тыпы іх, выпрацаваць ці падысці да выпрацоўкі пэўнай тэхналогіі навучання, пазнаёміцца з методыкай правядзення ўрокаў і метадалогіяй настаўнікаў школы. А гэта адбываецца, як правіла, у выніку наведвання і аналізу ўрокаў настаўнікаў-прадметнікаў, пры гэтым не заўсёды ўзорных у сваёй працы.

Так, аналізуючы метады і прыёмы працы настаўніка на ўроках, студэнты зайваюць, напрыклад, аб адсутнасці ў вучняў жадання вучыцца, цікавасці да вучобы, да прадмета, а прысутнасці на ўроку страху (атрымаць дрэнную адзнаку, ушчуванне бацькоў, не здаць экзамен, не апрайдаць бацькоўскіх надзеяў і інш.). Вось і прашанне метадыст задуманацца над спосабамі матывізацыі навучання (а гэта ўжо паўтарэнне тэарэтычных пытанняў методыкі і педагогікі) і выбару і прымяненню іх у сваёй практичнай дзейнасці, каб выклікаць у вучняў на сваіх уроках (і будучай працы, зразумела) жаданне вучыцца, вучыць і пазнаваць мову, авалодваць маўленнем. У выніку адбываецца творчае асэнсаванне шматлікіх тэарэтычных пытанняў і прыменение тэорый на практицы свядома.

Развіваць творчую самастойнасць студэнтаў у час педпрактикі проста неабходна, хаця б таму, што нават любоў да прафесіі прыходзіць разам з жаданнем творчыя праявіць сябе ў працы.

Гомельскі дзяржаўны
універсітэт імя Ф.Скарыны

Паступіў 13.09.1999